

ZIMA KOMISAŘE RICCIARDIHO

Maurizio de Giovanni

BOLEST

Maurizio de Giovanni

BOLEST

Maurizio de Giovanni

BOLEST

ZIMA KOMISAŘE RICCIARDIHO

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Český překlad této knihy vznikl i díky podpoře pana honorárního konzula České republiky v Neapoli – dr. Angela Ruoppola. Po dvacetileté činnosti honorárního konzulátu a tím i dvacetileté spolupráci se mnou podpořil moji snahu o překlad této knihy, která tak výstižně popisuje jedinečnou atmosféru Neapole.

Helena Schwarzová

Vydáno na základě smlouvy se společností The Italian Literary Agency.

Copyright © Maurizio de Giovanni, 2007

Translation © Helena Schwarzová, 2016

Cover © Lukáš Tuma, 2016

Czech Edition © Nakladatelství Epocha s. r. o., 2016

ISBN 978-80-7557-339-1 (pdf)

Kapitola první

Mrtvé dítě stálo na křižovatce mezi Svatou Terezou a Muzeem. Dívalo se na dva kluky, kteří seděli na zemi a hráli si s cvrnkacími kuličkami na cestu kolem Itálie. Dívalo se a opakovalo: *Můžu si jít hrát dolů? Můžu jít dolů?*

Muž bez klobouku věděl o přítomnosti mrtvého dítěte ještě dříve, než ho uviděl. Věděl, že první, co uvidí, bude jeho levý bok a levá strana tváře, které budou netknuté, zatímco napravo bude chybět část lebky, rameno bude zaražené do prolomeného hrudníku a pánev obtočená okolo zlomené páteře. A věděl také, že ve třetím patře rohového domu, který toho brzkého středečního rána vrhal na ulici studený stín, bude zavřený balkónek a na jeho nízkém zábradlí bude stále ještě viset cár černé látky. Mohl si jenom představovat bolest mladé matky, která na rozdíl od něho už svého syna nikdy neuvidí. Bude to tak pro ni lepší, pomyslel si. Ach, to utrpení.

Když muž bez klobouku mrtvé dítě míjel, vzhlédlo k němu, zpola zastíněné mužovou siluetou: *Můžu si jít hrát dolů? Můžu jít dolů?* zeptalo se ho. Pád ze třetího patra, oslepující bolest trvající jen okamžik.

Muž bez klobouku sklonil hlavu a zrychlil krok. Prošel okolo těch dvou kluků, kteří s vážnou tváří pokračovali ve své cestě kolem Itálie. Chudáci děti, pomyslel si.

Luigi Alfredo Ricciardi, muž bez klobouku, komisař mobilní jednotky veřejné bezpečnosti při policejním ředitelství v Neapoli. Bylo mu jednatřicet a přesně tak staré bylo toto století. Podle fašistického letopočtu byl rok devátý.

Jednoho červencového rána před čtvrt stoletím si na nádvoří panství Fortina v provincii Salerno hrálo osamocené dítě.

Nebylo chudé. Malý Luigi Alfredo byl jediným synem barona Ricciardiho z Malomonte, otec zemřel tak mlád, že si na něj jeho syn neuchoval jedinou vzpomínku. Matka neustále stonala s nervy a zemřela v léčebném ústavu v době, kdy dospívající Luigi Alfredo studoval na jezuitské koleji. Do paměti se mu otiskl obraz jejích posledních chvil. Měla snědou pokožku, ve svých osmatřiceti docela prošedivělé vlasy a horečnaté oči. Drobná žena ztrácející se na příliš velkém lůžku.

Bylo to ale právě to červencové ráno, co navždy změnilo jeho život. Našel kus dřeva, které se proměnilo v šavli Sandokana, malajského tygra. Tím se zhmotnila poutavá vyprávění správce Mária, vášnivého čtenáře Salgariho. Chlapec Máriovu vyprávění naslouchal dlouhé hodiny se zadržným dechem. Ozbrojen svou šavlí se Luigi Alfredo nebál žádných šelem ani divokých nepřátel, ale potřeboval džungli. Vedle dvorku se nacházela vinice, kam měl dovoleno chodit. Miloval stín širokých listů vinné révy, překvapivý chládek i bzukot hmyzu. Malý Sandokan se svým dřevěným mečem pronikal směle do temnoty a tiše postupoval do imaginárního lesa. Místo cikád a sršní si představoval papoušky tisíce barev a téměř i slyšel jejich exotické volání. Po příjezdové cestě přeběhla ještěrka a zanechala za sebou ve štěrkou mělkou rýhu. Vyrázil za ní v mírném předklonu, špičku jazyka vystrčenou a zelené oči upřené jen a jen na ni. Ještěrka obratem změnila dráhu.

Sedl si na zem pod větev a tu uviděl muže. Seděl ve stínu, jako by hledal osvěžení v džungli před krutým vedrem, které v tom hrozném červenci panovalo. Měl skloněnou hlavu, paže svěšené podél těla a jeho ruce spočívaly na zemi. Zdálo by se, že pouze spí, ale jeho záda byla strnulá a nohy ležely divně nataženy přes cestičku. Měl na sobě šaty nádeníka, ale takové, které se nosily v zimě: vlněnou vestu, flanelovou halenu bez

límce a teplé kalhoty uvázané v pase provazem. Malý Sandokan si všiml všech těchto detailů, aniž by je považoval za cokoliv podivného. Potom spatřil rukojeť obrovského nože na prořezávání stromů, jak trčí z levé části mužova hrudníku... jako větev z kmene stromu. Tmavá tekutina tvořila skvrnu na košili a kapala na zem, kde vznikla kaluž. Teď ji Malajský tygr viděl zřetelně i přes stín révy. O kousek dál se zastavila ještěrka a vypadala téměř zklamaně, že přerušil její pronásledování.

Muž, který musel být zaručeně mrtev, zvedl pomalu hlavu a otočil ji s mírným skřípáním obratlů směrem k Luigimu Alfredovi. Podíval se na něj zamlženým pohledem skrz přivřená víčka. Cikády přestaly cvrkat. Čas se zastavil.

Proboha, ani jsem se tvé ženy nedotkl.

Nebylo to ani z nečekaného setkání, ani z velkého nože, ani pro tu všechnu krev. Luigi Alfredo utekl s velkým křikem, aby si odnesl na svých bedrech všechnu bolest mrtvého nádeníka, která se na něj v ten okamžik přenesla. Nikdy mu nikdo neřekl, že k vraždě na vinici došlo před pěti měsíci a motivem činu byla žárlivost dalšího z nádeníků. Poté, co zabil i svou mladou ženu, utekl. Říkalo se, že se přidal k banditům v Lukánii. Dospělí Luigiho zděšení a hrůzu připisovali jeho velké fantazii, osamělé povaze a povídačkám kmoter, které večer sedávaly v příjemném chládku na dvorku pod jeho oknem a šily. Začali tomu říkat „ta Záležitost“.

Luigi Alfredo si tak zvyknul přemýšlet o věci, která se mu přihodila, jako o té Záležitosti. Rozděloval události na ty, které se staly před tou Záležitostí, a na ty po ní. Ta Záležitost ho začala formovat. Nevěřila mu ani Róza, jeho chůva, která se mu věnovala celý svůj život a starala se o něj dodnes. Tehdy se na její tváři mihl smutek a potom záblesk strachu, když ji napadlo, že by dítě mohlo být odsouzeno ke stejnému utrpení

jako jeho matka. A Luigi Alfredo pochopil, že o tom nebude moci nikdy s nikým mluvit. Tento cejch měl na duši pouze on – toto zatracení a odsouzení.

V následujících letech Luigi Alfredo zkoumal hranice té Záležitosti. Viděl mrtvé. Ne však všechny a ne na dlouho. Viděl jen ty, kteří zemřeli násilnou smrtí; a to jen po dobu, kdy se uvolňovaly silné emoce. Náhlá energie jejich posledních myšlenek. Viděl fotografie, na nichž byly zvěčněny poslední okamžiky jejich života. Ty obrázky pomalu bledly, až se úplně vytratily. Možná spíš než fotografie film, na který občas chodil do biografu, kdyby se ale opakovala stále stejná scéna. Obraz mrtvého se stopami po zranění a s výrazem posledního okamžiku těsně před smrtí; poslední slova opakovaná stále dokola, jakoby duše chtěla dokončit práci, kterou začala před odtržením od těla.

Ze všeho nejvíce vnímal jejich emoce. Pokaždé zachytil jejich bolest, překvapení, vztek, melancholii a někdy dokonce i lásku. Za nocí, kdy déšť bubnoval na okno a on nemohl usnout, se mu často před očima promítala scéna jedné vraždy: dítě sedící ve vaně, v které se utopilo, vztahovalo ruce směrem k matce, hledalo pomoc u své vražedkyně. Cítil bezmeznou a nesobeckou lásku dítěte. Jindy se ocitl před mrtvolou muže, kterého ubodala žárlivá milenka právě ve chvíli orgasmu. Vnímal sílu rozkoše a musel vyběhnout z místnosti s kapesníkem na ústech.

Tak to byla ta Záležitost, trest, který ho doháněl jako přízrak cválajícího koně. Nebylo možné se tomu vyhnout, dokonce to ani předvídat. Přicházelo to náhle a bez varování. A stejně náhle to zase mizelo a nezanechávalo žádné fyzické následky. Zůstávaly jen vzpomínky.

A další a další jizvy na jeho duši.

Kapitola druhá

Luigi Alfredo Ricciardi byl štíhlý muž střední postavy. Měl snědý obličej, úzký rovný nos, nevýrazné rty a pronikavé zelené oči. Z černých vlasů sčesaných dozadu a uhlazených brilantinou mu občas spadl pramen do čela, který byl vzápětí shrnut roztěkaným pohybem nazpět. Malé, skoro ženské ruce byly v neustálém pohybu. Raději je nosil zastrčené v kapsách, aby neprozradily jeho city a napětí.

Rodinné jmění mu mohlo zajistit bezstarostný život. Luigi Alfredo se však o své dědictví příliš nestaral a rodnou vesnici navštěvoval jen ojediněle. Příbuzenstvo mu připomínalo, že se sluší, aby se vyskytoval ve společnosti odpovídající jeho původu, ale on své jmění a šlechtické tituly tajil. Nechtěl budit pozornost. Přál si vést život, který si sám vybral, nebo spíše život, který si vybral jeho. Kdyby mohl, řekl by: zkuste si to sami, vnímat tu neustálou bolest ve všech podobách. Nepřetržitě, každý den hledat pokoj a dožadovat se spravedlnosti. Rozhodl se pro studium na právnické fakultě a ve své závěrečné práci se zaměřil na trestní právo. Pak nastoupil k policii. Nebyl jiný způsob, jak přijmout ono břemeno. Žít ve světě živých, aby pohřbil mrtvé.

Neměl přátele, s nikým se nestýkal, večer nikam nechodil, neměl žádnou známost. Jeho jedinou rodinou se stala chůva Róza, nyní již sedmdesátiletá, která se o něj starala s absolutní oddaností a něžnou láskou. Ale ani ona se nikdy nesnažila pochopit, co to vlastně vidí a nad čím přemýšlí. Často byl vzhůru do pozdních nočních hodin, nejraději pracoval sám a kolegové se mu záměrně vyhýbali. Nadřizené jeho výjimečné schopnosti znepokojovaly – dokázal vyřešit i ty nejzapeklitější

případy, a to se stoprocentním nasazením. Někdo by za tím mohl vidět velkou ctižádost, snahu prosadit se a postupovat bezohledně v kariéře. Podřízení si zase neuměli vysvětlit, proč je tak mlčenlivý a zasmušilý, nikdy se neusmívá a nic zbytečně nekomentuje. Při pátrání šel vlastní cestou, nepostupoval dle předpisů, ale nakonec měl vždy pravdu. Pověřiví lidé, a v tomto městě jich nebylo málo, tušili, že je za Ricciardiho řešením případů něco nepřirozeného. Jako kdyby postupoval pozpátku a dokázal se vrátit proti proudu času. Řadoví policisté, kteří měli na případu s komisařem spolupracovat, to obvykle nesli s nelibostí. Nadto během řešení případů pracoval do úmoru. Jakmile jednou začal, neskončil dřív, než případ vyřešil. Nehleděl na to, zda byl den, noc nebo neděle, dokud pachatel neseseděl ve vězení. Jako kdyby ho s obětí pojil příbuzenský vztah, jako by ji osobně znal.

Ricciardi se pravidelně vzdával premií za vyřešení těch nejdůležitějších případů. Dělal to ve prospěch celé jednotky, čehož si mnozí cenili. A pak, že byl v práci prakticky neustále a nebral si dovolenou. Kryl své podřízené, když udělali chybu, a vždy si to s nimi vyřídil mezi čtyřma očima. Nabádal je, aby byli příště pozornější.

Pokud měl k někomu opravdu blízko, pak k praporčíku Raffaelu Maionemu.

Maione nedávno překročil padesátku a byl rád, že je stále živ, zdrav a při síle. U večere často říkal své ženě a pěti dětem: „Poděkujte Všemohoucímu, že máte co jíst. A že tatínek měl prozatím štěstí a nezabili ho.“ Když to říkal, objevovaly se mu v očích slzy. Vzpomínal na nejstaršího syna Lucu, který se stejně jako on dal k policii, ale tolik štěstí neměl. Byl ve službě teprve rok, když ho při domovní prohlídce ve čtvrti Sanità ubodali k smrti. Přesto, že od té události uplynuly tři roky, pro

Maioneho to bylo stále čerstvé. Manželka o tom nemluvila. Ten krásný a silný syn, co se stále smál a co ji brával do náruče se slovy „ty moje milá“, jako by pro ni nikdy neexistoval. A přitom to bylo přesně naopak, zabíral v jejím srdci to největší místo, tak velké, že ho mnoho nezbyvalo pro jeho bratry a sestry. Doprovázel ji každý den.

Právě díky synově nešťastné smrti se Maione se svým nadřízeným sblížil. Ricciardi dorazil tehdy na místo tragédie mezi prvními. Citlivě požádal Maioneho, aby nevstupoval do sklepa, kde bylo nalezeno mladíkově tělo v kaluži krve a s nožem v zádech. On sám pak vstoupil dovnitř a několik minut se tam zdržel. Když vyšel ze tmy, z jeho zelených očí vyzářovalo vnitřní světlo jako u kočky. A byly plné slz. Přistoupil k Maionemu. Za rozpačitého a pohnutého mlčení všech přítomných natáhl Ricciardi ruku a sevřel kolegovu paži. Maione nikdy nezapomněl na tu nečekanou sílu a teplo, které ucítil přes látku uniformy.

„Měl tě rád, Maione. Až za hrob. Volal tě a jeho poslední myšlenka patřila tobě. Bude ti neustále nablízku. Tobě i tvé choti.“

I přesto, že jeho mysl byla zastřena bolestí, Maione cítil, jak mu přeběhl po zádech mráz. Nezeptal se tehdy ani nikdy potom, během let, co pronásledovali zločince a vyšetřovali případy, jak to Ricciardi věděl. A proč to byl právě on, kdo mu měl předat poslední vzkaz od nejmilovanějšího syna. Ale byl přesvědčen, že Ricciardi popravdě řekl to, co viděl a slyšel. Že to nebyla obvyklá slova útěchy, kterými on sám opakovaně utěšoval pozůstalé.

V hrozných dnech, které následovaly, Maione k Ricciardimu přilnul. Pracovali nelítostně a bez oddechu, od rána do večera, často bez jídla, bez pití a po mnoho dní mimo domov. To vše, aby v této čtvrti podkopali zeď zločinecké solidarity. Potřebo-

vali informace a dokázali přivřít oči i nad některými černými obchody. Hlavně aby chytili toho odporného vraha. Dokonce i Maioneho hnaného hněvem nakonec přemohla únava. Ale Ricciardi byl jako posedlý, nikdy se nezastavil.

Vraha nakonec polapili. Našli ho ve vedlejší čtvrti, uprostřed skladiště kradeného zboží a obklopeného kumpány. Smál se, když tam vtrhli. Jeho gorily, které hlídkovaly v uličce, už policie zneškodnila a spoutala. Zásah provedl tucet policistů, každý se chtěl podílet na dopadení vraha Lucy Maiona. A když se pak vrah ocitl sám, ve vyklizeném skladišti, jen s Ricciardim a Maionem, vytratila se jeho frajerská hrdost, začal fňukat a prosil o život. Ricciardi hleděl na Maioneho. Maione upřel pohled na vraha, ale viděl svého malého syna s ušmudlanou usměvavou tváří a krásnýma očima, jak mu podává hadrový míč. Maione se otočil a vyšel z místnosti bez jediného slova. A v tu chvíli si ke svému kolegovi vytvořil pevný vztah i Ricciardi.

Od té doby se Maione stal komisařovým věrným spolupracovníkem. Když Ricciardi vyrážel k případům, praporčík pro něj sestavoval jednotku, která ho doprovázela. Věděl, že při prvním ohledávání chce být komisař ponechán o samotě. To on se staral o to, aby ostatním policistům, svědkům, budoucím rodinným příslušníkům i obyčejným zvědavcům zamezil v přístupu na místo činu. V těchto prvních okamžicích se Ricciardi seznamoval s obětí a řídil se svou legendární intuicí, snažil se objevit první stopy, které by mu pomohly rozjet pátrání. Maione svou vrozenou dobromyslností a otevřeností tvořil protiklad Ricciardimu samotářství a mlčenlivosti. Dával pozor na komisaře, který se vrhal do nebezpečí tak lehkovážně, jako by ho vedl sebevražedný instinkt. Činil tak směle a neozbrojen. Maione tušil, že se Ricciardi zajímá o podstatu smrti, a proto ji vyhledává, aby ji odhalil a přesně popsal. Působil při tom zapáleně a nedbal o svůj vlastní život.

Ale Maione nechtěl, aby Ricciardi zemřel. Ve své dobromyslné prostotě byl přesvědčen, že je v komisaři usídlena část jeho ztraceného syna. Také si časem oblíbil to jeho mlčení, prchavé úsměvy a ozvěny prožité bolesti, kterou prozrazovaly pohyby jeho trýzněných rukou. A tak se rozhodl opatrovat komisařovo zdraví ve jménu Lucovy památky.

Kapitola třetí

Onoho střeďečného rána foukal studený vítr. Komisař Ricciardi scházel z Danteho náměstí, ruce měl v kapsách tmavě šedého kabátu a hlavu zastrčenou mezi rameny. Vykračoval si svižným krokem a, přestože se nijak zvlášť nerozhlížel, dobře vnímal atmosféru města.

Věděl, že mezi Danteho náměstím a náměstím Plebiscito překročil neviditelnou hranici, která rozdělovala město na dva rozdílné světy. Dole žili bohatí šlechtici a měšťané, zde vládl zákon a pěstovala se kultura; nahore se nacházely chudé čtvrti, kde platila jiná pravidla, stejně tak přísná nebo možná ještě přísnější. Město, které neznalo nedostatek, a město, které neustále hladovělo, město plné oslav a město plné beznaděje. Kolikrát už byl Ricciardi svědkem těchto dvou protikladných tváří! Hranici tvořila ulice Toledo. Starobylé domy, které ukazovaly ulici němou tvář, zatímco uvnitř se rozléhal hluk. Okna otevřená dokořán. První písňe hospodyň. Mezi průčelími domů byly vklíněny kostely, jejichž portály zvaly věřící, aby svěřili svůj den do ochrany Boha. Kola prvních vozů kodrcala na široké kamenné dlažbě.

Ráno byl jeden z mála momentů, kdy se vše mísilo dohromady. Z bludiště uliček Španělské čtvrti scházeli do ulice Toledo pouliční prodavači s vozíky plnými rozličného zboží a pokřikovali lákavé nabídky. Z chudých přístavních čtvrtí a předměstí přicházeli šikovní řemeslníci, ševci, krejčí a rukavičkáři, aby došli do rodící se rezidenční čtvrti Vomero nebo do obchůdků v temných uličkách. Ricciardi se rád nechával unést tím pocitem prolínání a smíru, který na něj působil ve chvílích předtím, než hlad a ponížení přivedly jedny k zžírání

se závistí a myšlenkám na zločin a druhé ke strachu z útoku a k přísnější kontrole.

Na rohu náměstí Carità vídal Ricciardi už několik dní zjevení muže. Šlo o oběť krádeže, která se bránila a byla surově umlácena holí. Z rozbité hlavy vytékal mozek a krvavý škraloup zakrýval jedno oko. Z druhého ještě šlehaly zuřivé blesky a ústa s vylámanými zuby stále opakovala, že si okrádaný své věci nenechá vzít. Ricciardi se zamyslel nad nikdy nedopadným lupičem a surovým vrahem, kterého pohltila Španělská čtvrt, nad hladem a nad cenou, kterou zaplatila oběť. Ricciardi dorazil na policejní ředitelství, stráž u vchodu zasalutovala a komisař odpověděl mírným kývnutím hlavy. Byl tu mezi prvními. Nerad se prodíral přeplněnými chodbami, když, tak jako obvykle, nabraly zmatek a shon v budově San Giacomo plné obrátky. Vadilo mu poslouchat klení zadržených, křik strážců sjednávajících pořádek a hádky advokátů.

Daleko více dával přednost ranním hodinám, kdy bylo velké schodiště prázdné, na stanici vládlo ticho a panovala atmosféra minulého století. Otevřel dveře kanceláře a jako každý den vdechl známý pach knih, tiskovin, nános času a vzpomínek. Kožené křeslo, dvě židle za psacím stolem a ošumělá olivově zelená podložka. Křišťálový kalamář zasazený do držáku na dopisy. Světlé dřevo psacího stolu a přeplněná knihovna. Olivěná střepina granátu, kterou přinesl do Fortina starý Mário, válečný veterán. Byl rekvizitou mnohých úžasných bitev malého chlapce. A nyní sloužil jako pochybné těžítko. Sluneční světlo pronikalo dovnitř zaprášeným oknem a propůjčovalo portrétům na zdi svatozáře.

Jak jsou krásní, pomyslel si ironicky Ricciardi. Malý král bez moci a velký velitel bez slabostí. Dva muži, kteří se rozhodli bojovat se zločinem tím, že ho zruší. Stále si pamatoval slova vrchního policejního ředitele, toho vyfintěného diplo-

mata, který se vehementně snažil zalíbit vlivným: „Neexistují sebevraždy, neexistují vraždy, loupeže a násilnosti, pouze tehdy, pokud je to nevyhnutelné nebo nutné. Ani slovo veřejnosti a hlavně ne tisku. Fašistické město je čisté a zdravé, nezná žádné ohyzdnosti. Vládne pevný režim, občan nesmí mít strach a policisté jsou strážci bezpečí.“

Ale Ricciardi věděl již dávno před tím, než začal studovat, že zločin je odvrácená strana citu. Táž síla svádí z cesty, zanáší infekci a způsobuje hnisání, až vyjde napovrch krutost a násilí. Ta Záležitost ho naučila, že původcem všech zvěrstev jsou hlad a láska. Berou na sebe různé podoby: hrdost, moc, závist, žárlivost. Vždy a všude – hlad a láska. Když odhlédneme od jedinečných rysů každého případu, v jádru se vždy nacházel hlad, láska, nebo oboje dvoje a navrch bolest, již způsobily. Všechna ta bolest, u které měl tu pochybnou výsadu být jediným svědkem. Takže, drahý duce, můžeš rozkazovat, co chceš, pomyslel si smutně Ricciardi, ale nikdy nedokážeš změnit povahu lidí – nehledě na to, jestli nosíš černý oblek a čepici s odznáčkem, nebo ne. Můžeš je vystrašit, místo, aby ses snažil získat jejich důvěru. Nikdy však nezměníš fakt, že lidi mají své temné stránky. Budou i nadále milovat a hladovět.

Maione diskrétně zatukal na futro a nakoukl do dveří. „Zdravíčko, šéfe. Všiml jsem si, že je u vás otevřeno. To už jste tady? To se vám nechce zůstat déle v posteli, ani když je venku takové psí počasí? Letos si jaro dává načas. Říkal jsem manželce, že už si na další měsíc nemůžeme dovolit dříví na topení. Jestli to tak půjde dál, tak se dětem udělají omrzliny. A jak se dneska vůbec máte? Co takhle šálek cikorky?“

„Ne, děkuji. Mám tady horu papírování, které musím vyřídit. Jen běž, když budu potřebovat, zavolám.“

Z venku sem doléhaly první výkřiky pouličních prodavačů. S rachotem projela tramvaj. Mrak holubů se vznesl do oblak, kde viselo studené zimní slunce. Bylo osm hodin.

Kapitola čtvrtá

Uběhlo dvanáct hodin a jediné, co se v Ricciardiho kanceláři změnilo, bylo osvětlení. Mdlé zimní slunce nahradila zaprášená lampa se zeleným stínidlem. Komisař se skláněl nad stolem a pečlivě vyplňoval formuláře.

Stále častěji si připadal jako zaměstnanec katastrálního úřadu, který je nucený trávit většinu času přepisováním vzorců a seznamů čísel. Takové účetnictví zločinů a jazyk vražd.

Okolo druhé ho přemohl hlad. Jen tak bez kabátu si v té zimě zaskočil pro pizzu ke stánkaři, který svůj vozík zastavil před okny. Hustý kouř vycházející z hrnce rozpáleného oleje, lákavá vůně a horké smažené těsto pro něj byly odjakživa neodolatelné. Byl to jeden z těch okamžiků, kdy cítil, že jej město živilo s mateřskou péčí. Potom si, jak bylo jeho zvykem, dal jednu rychlou kávu na náměstí Plebiscito v kavárně Gambinus. Od svého stolku pozoroval projíždějící tramvaje s obvyklým nákladem rozjařených uličníků, kteří stáli připraveni u kolejí a chytali se vozů.

Když svíral ledovými prsty teplý šálek, přiblížila se k oknu holčička se zamračenou tvářičkou. V pravé ruce, kterou měla podél těla, držela uzlík hadrů – asi to byla panenka. Levou paži neměla, z potrhaného masa koukala ulomená kost, bílá jako kousek nového dřeva. Hrudník měla dívenka promáčklý a bok vtlačený dovnitř. Nějaký kočár, pomyslel si Ricciardi. Děvčátko se na něj koukalo a najednou zvedlo uzlík hadříků směrem k němu: *To je moje dcera. Dávám jí papat a koupu jí.* Ricciardi odložil hrníček, zaplatil a odešel. Odted ho bude mrazivý pocit provázet celý den.

Ve dvacet třicet opět nakoukl do dveří Maione. „Šéfe, potřebujete mě? Já bych pro dnešek už šel, večer k nám přijde na

večeři můj švagr s manželkou. Povídám: copak nemají doma vlastní spíž? Musejí pořád hodovat na můj účet?“

„Ne, Maione, děkuji. Já za chvíli také půjdu. Jenom to tu dodělám a zavřu krám. Přeji hezký večer. A zítra na shledanou.“

Maione zavřel dveře, ale dovnitř již stačil vniknout ledový vzduch a Ricciardi se otrásl, jako by měl nějakou předtuchu. A musela to být opravdu předtucha, protože ani ne za pět minut se dveře znovu otevřely a v nich se objevil korpulentní obrys podsaditého Maioneho.

„Jako bych nic neřekl, šéfe. To je tak, když jsem chtěl pro jednu odejít včas domů. Volal Alinei dole z vrátnice, že je tam jeden kluk a říká, že se v San Carlu stalo něco strašného. Musíme se tam jít podívat.“

Kapitola pátá

Don Pierino Fava dorazil v sedm hodin večer k obvyklému postrannímu vchodu, jak bylo domluveno. Šlo o vchod vedoucí z královských zahrad, kde dělal vrátného Lucio Patrisso. Známosti, které se vyplácely. Ne že by byl k Patrissovi shovívavější než k ostatním farníkům, nebo že by mu projevoval zvláštní náklonnost. Patrissovi stačilo, že ho po mši při odchodu z kostela otec Pierino osobně pozdravil.

Za tuto výhodnou cenu si don Pierino dopřával své největší potěšení: operu. Jeho prosté srdce se vznášelo a doprovázelo hlasy, přičemž jeho rty potichu odříkávaly texty, které znal nazpaměť. Již od dětství, v městečku Santa Maria Capua Vetere blízko Caserty, sedával na zemi v zahradě vily, kde fonograf šířil magické zvuky po okolí. Dokázal poslouchat celé hodiny se zatajeným dechem nevnímaje zimu, teplo, či déšť.

Malý, buclatý s černýma pronikavýma očima a výbušným nakažlivým smíchem prokazoval takovou duchapřítomnost a inteligenci, že způsobovala starost jeho rodičům. Byli to pomocní dělníci a měli ještě dalších osm dětí. Co měli dělat s tímto svým vykutáleným a líným synem, který neustále nacházel přesvědčivé výmluvy, aby nemusel pracovat? Odpověď přišla od mrzutého faráře, který pro něj stále častěji nechával posílat a pověřoval ho drobnými úkoly, jen aby měl toho veselého skřítku u sebe. A tak se stal malý Pierino „Pierinem z kostela“. Líbilo se mu chladivé ovzduší kamenné budovy, všeobjímající vůně kadidla i sluneční paprsky, které pronikaly barevnými skly vysokých oken.

Ale nejvíce ze všeho se mu líbil dunivý a ohromující zvuk velkých varhan, který začal považovat za hlas Boha. Cítil se

být Bohem povolán a bylo mu jasné, že chce žít právě takto. Během následujících let studia si Pierino uchoval čistou lásku k bližnímu, k Bohu a k hudbě. A mezi tyto tři vášně rozdělával svůj čas. Pečoval o chudé, příklady nacházel v životech svatých, jež pilně studoval, a pěstoval církevní hudbu. Táhl mu na čtyřicet a desátým rokem dělal pomocníka faráře u svatého Ferdinanda ve čtvrti, která nebyla veliká, ale zato plná lidí. Spadaly do ní elegantní ulice a majestátní pasáž Galleria, ale také chudé domy ve Španělské čtvrti a labyrint uliček nad ulicí Toledo. Uprostřed této části se zdvihal další chrám, který pohansky přitahoval Pierinovu prostou duši. Bylo jím královské divadlo San Carlo. Nikdy by to býval nepřiznal, ale právě divadlo bylo důvodem, proč skromně odpovídal kurii, že se ještě necítí na to být farářem, protože by to znamenalo odstěhovat se pryč. Bral to jako dar od Boha, že může být přítomen velkolepému umění opery, cítit její křišťálový tep a pozorovat lidské vášně vyjádřené tak krásně a silně. Kolik Boha bylo v slzách a úsměvech, které se objevovaly na tvářích diváků v hledišti, lóžích i horních galeriích. A kolik lidské lásky a boží milosti bylo v hudbě, která vedla duši krok za krokem tam, kam rozum neuměl dojít.

Proto byl don Pierino spokojený se svým postem pomocníka starého dona Tommasa, který nijak neomezoval Pierinovu nezměrnou energii. Byl oblíbený mezi dětmi ulice. V dobrém si ho dobíraly pro jeho zavalitou postavu a daly mu přezdívku „o Munaciello“ – malý mnich, který vystupoval coby škodolibý duch v místních pověstech. Don Pierino byl známý i svým neustálým upozorňováním na špatné hygienické podmínky Španělské čtvrti, které byly příčinou četných epidemií. A tak mu byla jeho jediná slabost, totiž že věnoval dvakrát do měsíce tři hodiny opeře, promíjena. Proto byl dobrák Lucio Patrisso pro dona Pierina důležitým farníkem. Duchovní dával hodiny ma-

tematiky nejstaršímu synovi vrátného a ten ho nechával na oplátku tajně vcházet postranním vchodem ze zahrad na premiérová představení. Nikým nepozorován sledoval představení ze svého místečka, z úzké štěrbiny za pódiem. Výjimečný výhled, kterého by se don Pierino nevzdal za nic na světě.

A tak tam byl i 25. března roku '31, když byl zavražděn Arnaldo Vezzi.

Ricciardi neměl operu rád. Neměl rád přeplněná místa, tu spleť duší, pocitů a emocí. Ten vzájemný vliv, jenž vytvářel z davu úplně něco jiného, než byli jednotlivci, kteří dav tvořili. Dav se mohl proměnit ve zvěř.

Pak se mu nelíbilo teatrální ztvárnění citů. Věděl lépe než kdo jiný, že city přežijí ty, kdo je prožili, a že s sebou berou vše, co se jim připlete do cesty. Věděl také, že city mají vždy více odstínů, že žádná vášeň není jen taková, jak se na první pohled jeví. Má tisíce tváří v dobrém i zlém, vždy nečekaných a nepředvídatelných. Proto opovrhoval těmi barevnými kostýmy, modulovanými hlasy, archaickými a učenými slovy z úst chudáků, kteří ve skutečnosti umírali hladem. Ne, opera se mu opravdu nelíbila. Ačkoli do divadla nikdy nechodil, znal vnější rysy velkých večerů, onu atmosféru slavnostního napětí, která byla cítit, i když jste jenom prošli kolem vchodu.

Když vycházel z pasáže Gallerie v čele skupinky tří policistů a Maioneho, ocitl se na horním konci krátkého mramorového schodiště vedoucího na ulici, kde se před ním rozprostíral obvyklý výhled. Impozantní mohutná stavba Královského paláce, elegantní podloubí, kterým se procházelo do divadla, vpravo světla náměstí Trieste e Trento a kavárny plných života a veselí, z nichž se šířily zvuky hudby a smíchu. Vlevo za hradem Castello angioino a za stromy náměstí Municipio bylo z přístavu slyšet dunění moře. Před divadlem ale nepanovala obvyklá atmosféra. Rozdíl byl znát na první pohled.

Před vchodem se v nepřírozeném tichu tlačily stovky lidí navzdory ostrému větru, který vanul podloubím. Muži oblečení s největší elegancí a ženy v dlouhých hedvábných šatech zachumlané v kabátech, přidržující si klobouky rukama v elegantních rukavicích, to aby jim neodletěly po větru. Děti z chudinské čtvrti zahalené v hadrech si stoupaly na špičky bosých bolestivě omrzlých chodidel, aby něco zahlédly. Žádný šum, žádné komentáře, jen skučení větru. Ani koně zapřažené do kočárů čekajících na ulici nefrkali a nepodupávali. Dokonce ani od pouličních prodavačů pečených kaštanů a cukrovinek nebylo slyšet žádné pokřikování. Světla plynových lamp zdobících fasádu divadla ozařovala dav a odhalovala kožešinové límce, vlající šály a udivené obličejy dychtící po detailech.

Příchod policistů vyvolal efekt kamene hozeného do zrcadlící se vody. Dav se před nimi rozestoupil a sborem zaznívaly hlasy těch, kteří chtěli vědět, co se stalo, o jakou hrůzu se jedná a proč policie jako vždy dorazila se zpožděním. Pár kluků se pokusilo o nesmělý potlesk. V rozlehlém vstupním vestibulu, kde světla a lesk okázalosti navodila atmosféru sluncem prozářeného a vyhrátého dne, Ricciardiho obklopili novináři, zaměstnanci divadla i diváci. Mluvili všichni najednou, takže nebylo rozumět ani slovo. Ostatně ani on, ani Maione si nedělali iluze. Opravdu potřebné informace se jim podaří získat jen s obtížemi a budou muset bojovat se zdrženlivostí všeho druhu. Takže bylo zbytečné, ne-li přímo škodlivé, naslouchat té kakofonii výkřiků momentálního rozrušení. Ricciardi zaměřil pozornost na mužíka ve fraku, který poskakoval jako hračka na klíček a výrazně se potil. Zaměstnanci v divadelních uniformách ho znepokojeně sledovali, a tak si komisař domyslel, že to bude jejich ředitel.

„Pane řediteli... vlastně komisaři... to je tragédie...“ koktal nesouvisle. „Taková věc... tady, v San Carlu... zdůrazňuji, že nikdy, nikdy! Za celá dlouhá léta...“

„Uklidněte se, prosím. Policie už je tady. Povězte mi, vy jste...“

„Já...? Já jsem vévoda Francesco Maria Spinelli, generální ředitel Královského divadla San Carlo. Copak mě nepoznáváte?“

„Abych řekl pravdu, ne. Prosím vás, ukažte nám, kam máme jít. A hlavně pojdme pryč z tohoto zmatku,“ odpověděl chladně Ricciardi. Mezitím měli tři strážníci a Maione co dělat, aby zaždrželi dav zvědavců, který se shlukoval kolem nich. Pro ředitele byla Ricciardiho odpověď jako pohlavek a jeho rozrušený výraz se změnil na uražený. Dva uvaděči v livreji jen tak tak potlačili smích a byli okamžitě zmrazeni jeho pohledem. Mužík se otočil a s povýšeneckou pompou se vydal dolů po mramorovém schodišti plném lidí, kteří se před ním rozestupovali jako Rudé moře před trpasličím Mojžíšem.

Kapitola šestá

Patrisso, vrátný od vchodu ze zahrad, se obezřetně rozhlédl okolo sebe.

„Rychle, done Pieri', pojdte. Ať vás nikdo nevidí. Jestli mě chytanou, že vás pouštím přímo na premiéry, tak se mnou bude zle. Honem, pospěšte si.“

Don Pierino byl šťastný jako malé dítě v cukrárně. Povytl si oděv nad kotníky a s nečekanou hbitostí vyběhl po hlavním schodišti. Zahnul nejprve doprava, potom hned doleva do chodby s lóžemi a odtud vstoupil na úzké schodiště, které vedlo k jevišti. Zastavil se na místě, kde se schodiště mírně rozšiřovalo a přecházelo v odpočívadlo, načež se protlačil do malého výklenku. Odtud bylo na jedné straně vidět chodbu se šatnami i vstupem na jeviště a na druhé straně značnou část scény. Don Pierino se musel natahovat a stoupat si na špičky, ovšem výhled odtud byl výjimečný a neopakovatelný: jako byste stáli po boku pěvců čelem k publiku. A pokud vás to zajímalo, skýtal se vám i pohled na rušný životu za scénou. Se zadržným dechem se připravoval na „svůj“ večer.

Po pravdě řečeno, ani ne tak kvůli programu. Sedlák kavalír i Komedianti měli své kouzlo, ale daleko důležitější bylo, že dnes večer znovu zazní nebeský hlas Arnalda Vezziho, nejlepšího tenora na světě. Vezzi byl bez pochyby největší hvězdou této divadelní sezóny. Přesto, že si zvolil roli Cania v Komediantech, což nebyl nejlepší nápad. Don Pierino by ho mnohem raději viděl v nějaké opeře od Pucciniho, kde by lépe vynikly odstíny jeho zvučného hlasu. Když o tom ale kněz přemýšlel, žádná role nebyla tak důležitá jako Canio. Partitura Leoncavallovy opery dovolovala Vezzimu být na jevišti prakticky sám a mít celou scénu pod kontrolou, aniž ho mohl kdokoli zastínit.

Za velkého potlesku vstoupil orchestr. Publikum v San Carlu milovalo své hudebníky, kteří patřili k nejlepším v zemi. Dirigoval je Mariano Pelosi, zasloužilý dirigent známý svou velkou interpretační přesností. Tři klepnutí taktovkou na dirigentský pult, pozdvižené ruce: čarování začíná.

Na konci mramorového schodiště pokrytého červeným sametovým běhounem, pošeptal Ricciardi za chůze Maionemu, aby policejní hlídky uzavřely všechny východy. Nikdo z přítomných nesměl opustit divadlo. Ředitel divadla je vedl postranní chodbou a po úzkém schodišti k odpočívadlu s malými dveřmi nalevo a dalšími dvěma dveřmi vpředu. Napravo se vcházelo do chodby, kde bylo vidět několik otevřených dveří.

„Tady,“ ukázal vévoda na malé dveře, „je kancelář ředitele scény. Naproti je šatna dirigenta. A támhle... jaká tragédie... v mém, v našem velkém divadle...“

Ricciardi se snažil zachytit co nejvíce detailů. Poslední dveře, na které ukázal ředitel divadla, kdosi vyrazil. Na zemi ležely kousky dřeva a vytržený, ještě zamčený zámek visel ze dveří ven. Viditelně poškozené obložení, poloha kliky a poničená zástrčka – dveře tedy museli vyrazit zvenčí. Všude okolo postával pestrobarevný houf herců. Komisař viděl klauny, selky v sicilských lidových krojích, kalábrijské rolníky, Harlekýna i Kolombínu. Začala ho silně bolet hlava. Navíc tu bylo příliš horko a on měl na sobě teplý kabát.

„Kdo vyrazil dveře?“ zeptal se.

„Já,“ odpověděl velký a statný muž se zrzavými, rozčuchanými vlasy. „Jsem ředitel scény, Giuseppe Lasio.“

„Kdo vás zavolal?“

„My. Přinesly jsme kostým. Klepaly jsme nejméně pět minut, volaly jsme, ale nikdo neodpověděl,“ ozvala se mohutná žena středního věku, v modrém plášti a s velkými nůžkami

zavěšenými na krku. Po jejím boku stála dívka a namáhavě držela ramínko s velkým pestrobarevným kostýmem klauna.

„Dokud se budu zdržovat v šatně, všichni musí zůstat na svých místech. Maione, zaříd to.“ Maione věděl dobře, co má dělat. Přiblížil se k vyraženým dveřím, podíval se dovnitř, zkontroloval, že tam nikdo není a řekl. „Všichni ustupte. Komisaři, pojdte.“

V polovině opery Sedlák kavalír byl don Pierino příjemně překvapen. Opera byla takovou přílohou nebo spíše předkrmem ke Komediantům, kde vystupoval velikán Vezzi. Kněz, jako mnozí jiní, byl tak dychtivý slyšet výstup tenora, že by klidně obrátil daný pořádek posloupnosti oper. Ale k jeho překvapení pěvci Sedláka podávali pozoruhodný výkon. Tenor, který interpretoval mladého Turidda, soprán v roli Santuzzy a hlavně baryton v roli Alfa – ti všichni měli výbornou formu a snažili se v přítomnosti takového interpreta, jakým byl Vezzi, nic nepokazit. Rovněž orchestr prokazoval své kvality a přinejmenším pozoruhodný zpěv sboru se po mezihře orchestru změnil v nezapomenutelný zážitek.

Don Pierino byl dojat jímavou hudbou a nevšiml si, že se posunul ze svého místečka a překážel nyní na úzkém schodišti vedoucím na jeviště. Když ucítil náraz do ramene, překvapeně se otočil.

„Promiňte,“ zašeptal zmateně vysoký a urostlý muž, zahalený do širokého černého kabátu. Měl na hlavě široký klobouk a kolem krku bílou šálu.

„Vy promiňte,“ odpověděl don Pierino a rychle se vrátil do svého výklenku. Měl strach, že byl odhalen a že způsobí nepříjemnosti chudákovi Patrissovi. Ale muž nevypadal, že by jeho přítomnost pokládal za důležitou. Sešel zbytek schodů a zabočil k šatnám. Don Pierino ho pozorně zkoumal: je mož-

né, že by to byl... A opravdu muž se na chvilku zastavil přede dveřmi, na kterých byla přidělána cedulka „Arnaldo Vezzi“ a pozorně se rozhlédl okolo sebe. Něco řekl a spěšně vstoupil do šatny. Kněz skoro omdlel. Strčil do nejskvělejšího tenora planety! Povzdech si a obrátil svou pozornost znovu ke scéně, kde Turiddu opěvoval víno, v kterém je pravda.

V šatně bylo zima, toho si Ricciardi všiml hned. Okno bylo pootevřené, takže sem vnikal ledový vítr a z královských zahrad se linula vůně vlhké trávy. Žárovky nad zbytky zrcadla svítily a ozařovaly malou místnost takřka denním jasem. Všude byla krev. Mrtvola seděla na židli před zrcadlem, skloněná nad stolkem, zády ke dveřím. Zrcadlo bylo rozbité až na vrchní část, na které ulpěla krev. Všude se válely střepy.

Mrtvola ležela opřená levou tváří o stolec, z pravé strany krku vyčníval velký střep. Odráželo se v něm lesknoucí se oko a zkrivená ústa, z kterých vytékala slina. Ricciardi slyšel zpívat tlumeným hlasem: *Toužím po pomstě, oddávám se zášti, v nenávisti skončí všechna má láska...*

Na části obličeje, kterou mohl vidět, byla silná vrstva líčidla přerušena stopou po slze. Komisař se otočil a viděl v rohu mezi rámem rozbitého zrcadla a stěnou zjev Arnalda Vezziho, jak stojí mírně pokrčen v kolenou, tvář pokrytou líčidlem, rozemátá klaunská ústa. Falešné slzy v očích, opravdové slzy na tvářích. Pravá ruka s otevřenou dlaní byla natažena dopředu, jako by chtěla někoho odstrčit, a ze šrámu na pravé straně krku pumpovalo umírající srdce ven proudy husté krve.

Ricciardi se dlouze zahleděl na přízrak: ústa artikulovala árii, hrudník už se nehýbal. Komisař se ještě jednou podíval na mrtvolu. Poslední zpěv Cania, klauna jenom pro něj, který opeře ani nerozuměl.

Vrátil se ke dveřím a vyšel ze šatny ven.